

Cross-cultural Learning of Muslim Youth via Arts and Culture in the Three Southern Border Provinces of Thailand

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Punya Tepsing*, Komson Wongwan, and Abdullah Jehlong

ปัญญา เทพสิงห์*, คมสันต์ วงศ์วรรณ, และ अबดุลเลาะห์ เจ๊ะหลง

*Department of Society, Culture, and Human Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University
สาขาวิชาสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*

*Corresponding author: punya.t@psu.ac.th

Received April 7, 2021 ■ Revised August 25, 2021 ■ Accepted October 28, 2021 ■ Published November 11, 2021

Abstract

The purpose of this qualitative study was to investigate cross-cultural learning of Muslim youth via arts and culture in the three southern border provinces of Thailand. Data were collected through documentation, observation, and in-depth interviews. Muslim youth were selected from the offices of non-formal and informal education in Mueang Pattani district, Pattani province, Sungai Kolok district, Narathiwat province and Betong district, Yala province. Observation and in-depth interviews were conducted with 40 Muslim youth and 6 Buddhist youth aged between 15 and 25, 7 academics and 8 guardians of Muslim youth. Afterwards triangulation was performed for data validity, and descriptive analysis was conducted.

The study found that most Muslim youth have learning experience in Thai, Chinese and Western art and culture. Most youth have direct learning experience in Thai and Chinese arts and culture because Thai Buddhist, Chinese, and Muslim live in the same community. Thus, Muslim youth learn Thai arts and culture through craftsmanship, performance, costume and Thai temple architecture and traditional festivals. They learn Chinese arts and culture from performance, Chinese shrine architecture and annual traditional festivals. However, they have indirect experience in Western arts and culture as there are only a few Westerners in the area. Therefore, they learn arts from the media. Most Muslim youth undertakes cross-cultural learning for social purposes rather than for behavioral adaptation except for behavior that is not against Islamic principles and advised by religious leaders. The learning methods used are similar whether they are for listening, watching images, and reading texts on television, computer and cellphone; reading and looking at printed media; or listening to knowledgeable persons and visiting actual places. Cellphones are the most popular learning tool while cross-cultural learning is achieved through the use of media and various methods, particularly learning from the actual places.

Keywords: Learning, Cross-cultural, Muslim youth, Three Southern Border Provinces

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มเยาวชนมุสลิมในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ด้วยวิธีการสังเกตการสัมภาษณ์เชิงลึกเยาวชนมุสลิม 40 คน เยาวชนชาวพุทธ 6 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-25 ปี นักวิชาการ 7 คน ผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม 8 คน จากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล วิเคราะห์ความถูกต้องตรงประเด็น และรายงานผลเชิงวิเคราะห์พรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีประสบการณ์เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตก โดยเฉพาะไทยและจีนมีประสบการณ์ทางตรงมากที่สุด เนื่องจากมีชาวไทยพุทธและเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันกับชาวมุสลิม ศิลปวัฒนธรรมไทยเรียนรู้ผ่านหัตถศิลป์ การแสดง การแต่งกาย สถาปัตยกรรมวัดไทย เทศกาลประเพณีไทย ศิลปวัฒนธรรมจีนเรียนรู้ผ่านการแสดง สถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีน เทศกาลประเพณีจีนที่จัดขึ้นประจำปี ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีประสบการณ์ทางอ้อม ชาวตะวันตกไม่ปรากฏนักแต่สามารถเรียนรู้ศิลปะต่างๆ ผ่านสื่อ เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพื่อสังคมมากกว่านำมาปรับพฤติกรรม ยกเว้นสิ่งใดที่ไม่ขัดหลักศาสนาอิสลามก็จะนำมาปรับใช้ภายใต้คำชี้แนะของผู้นำศาสนา การเรียนรู้ไม่ว่าด้านใดมีวิธีการไม่แตกต่างกัน เยาวชนใช้วิธีการฟัง การดูภาพ และการอ่านข้อความจากโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือ การอ่านและดูภาพจากสิ่งพิมพ์ การฟังผู้รู้และดูศิลปะจากสถานที่จริง โทรศัพท์มือถือได้รับความนิยมมากที่สุด การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมบรรลุผลได้มาก เมื่อใช้สื่อและวิธีที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเรียนรู้จากสถานที่จริง

คำสำคัญ: การเรียนรู้, ข้ามวัฒนธรรม, เยาวชนมุสลิม, จังหวัดชายแดนภาคใต้

■ บทนำ (Introduction)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรม มีมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ ชาวพุทธส่วนน้อย การอาศัยร่วมกันต้องอาศัยการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ขณะเดียวกันก็รู้จักสร้างสังคมกับผู้อื่นที่ต่างวัฒนธรรม ปรับชีวิตกับบริบทใหม่โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าต้องเสริมทักษะสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ โดยเฉพาะทักษะชีวิตระบุถึงทักษะสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Upper Secondary Education Bureau, 2016) อาจกล่าวได้ว่าการใช้ชีวิตในปัจจุบันต้องเผชิญกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประชาชนเรียนรู้วัฒนธรรมของตนไม่เพียงพอ ต้องเรียนรู้หรือทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นด้วย เยาวชนมุสลิมจัดเป็นกลุ่มที่เผชิญกับการเรียนรู้มากมาย มีไม่น้อยเรียนรู้ผ่านการศึกษาในระบบทั้งรัฐและเอกชน หากมีบางส่วนเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย เยาวชนเหล่านั้นนับว่ามีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมรุ่นใหม่ตลอดจนความเป็นระเบียบในสังคม

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนำมาสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เยาวชนมุสลิมบางคนตกเป็นผู้ร่วมขบวนการก่อความไม่สงบ ดังที่ Tantrawanich (2017) ระบุผลการวิจัยว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตกอยู่ในเงื่อนไขทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ ภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผู้ก่อความไม่สงบมักใช้ศาสนาอิสลามและภาษามลายูของตนเป็นข้ออ้าง เพื่อบรรลุเป้าหมายในนามของอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม ตรงกันข้ามที่เยาวชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าถึงการใช้สื่อและการสื่อสารยุคใหม่ ย่อมมีโอกาสใช้แนวทางต่อสู้ด้วยความรุนแรง ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนกลุ่มนี้รัฐต้องใช้นโยบายเชิงรุกในการจัดระบบการศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ให้ออกห่างจากการถูกขบวนการชักจูงให้ก่อเหตุรุนแรง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ายังมีเยาวชนมุสลิมบางกลุ่มที่ถูกปลูกฝังให้มีความคิดแบบอัตนิยมทางวัฒนธรรม (Ethnocentrism) ต้องเร่งส่งเสริมการศึกษาให้สำนึกในคุณค่าความหลากหลายวัฒนธรรม เอาใจใส่ต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่าง ควบคุมสื่อที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เพื่อลดอคติอันเป็นชนวนของการก่อความรุนแรง แม้เยาวชนบางกลุ่มต้องเร่งพัฒนาแต่ก็มีอีกจำนวนมากที่ยอมรับในอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมจึงสำคัญยิ่งที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน เยาวชนที่เรียนรู้ความหลากหลายศาสนา

ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จะเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เป็นมุสลิมมีคุณภาพ ที่ตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น รู้สำนึกถึงวัฒนธรรมอื่นเพราะเห็นคุณค่า ศักดิ์ศรีสิทธิของมนุษย์อย่างเท่าเทียมในอันที่จะทลายความรู้สึกด้านชาติพันธุ์นิยม ดังที่ Langputeh (2009, p. 430) เห็นว่าควรสร้างสำนึกในวัฒนธรรมจากประชาชนในท้องถิ่นหลายฝ่าย โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบแห่งสำนึกในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งเป็นตัวผลักดันความขัดแย้งจนทำให้เกิดความรุนแรง การสร้างสำนึกเพื่อลดความกดดัน การปิดกั้นและแย่งชิงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ศาสนาและประวัติศาสตร์องค์ประกอบสำคัญยิ่งก็คือการเรียนรู้และยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรม

สภาพการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมแตกต่างจากเยาวชนชาวพุทธหรือชาติพันธุ์อื่น ซึ่งมีกรอบศาสนาอิสลามหล่อหลอมความรู้ อย่างไรก็ตามมีมุสลิมบางกลุ่มที่พยายามปลูกฝังเยาวชนมุสลิมให้ตระหนักถึงความแปลกแยกและต่อต้านการคุกคามกดขี่จากนโยบายของรัฐไทย ใช้ประวัติศาสตร์เชิงจิตวิทยาและศาสนาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางชาติพันธุ์และชาตินิยม (Tantrawanich, 2017) สร้างความรู้สึกว่าความแตกต่างทางศาสนานั้นมีผลต่อการดำรงอยู่ของชาวมุสลิม ทั้งนี้หากพิจารณาคำสอนพบว่าอิสลามมิได้สอนให้รังเกียจคนต่างศาสนาดังหะดีษที่ว่า “อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่มิได้รุกรานพวกเจ้าในเรื่องศาสนา และมิได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากแหล่งอาศัยของพวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะทำความดีแก่พวกเขา และปฏิบัติอย่างยุติธรรมแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความยุติธรรม” (Sathamaline, 2014) จากบทนี้จะเห็นว่าความแตกต่างทางศาสนาหรือความเชื่อมิใช่ปัญหาต่อการอาศัยร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แต่เป็นสิ่งที่มุสลิมต้องเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยยอมรับความเท่าเทียม ความชอบธรรมที่มีคนต่างวัฒนธรรมผู้รักสันติอาศัยอยู่ร่วมกัน เยาวชนเป็นกลุ่มที่อ่อนไหวโดยง่าย หากหลงผิดก็อาจกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีแต่จะสร้างความขัดแย้งระหว่างคนต่างศาสนา การเรียนรู้จึงถือเป็นทักษะจำเป็น ดังที่ Blum (1998, p. 17) เห็นว่า พหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตน ขณะเดียวกันก็เคารพและปรารถนาที่จะเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมคนอื่นด้วย กล่าวคือการดำรงชีวิตในสังคมคงไม่เพียงสำนึกรู้คุณค่าวัฒนธรรมของตัวเอง หากเกี่ยวข้องกับความพยายามเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ไม่ถือเป็นสิ่งแปลกแยก

สิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมนับว่าประจักษ์ชัดเนื่องด้วยวัฒนธรรมต่างๆ ย่อมมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นของตน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ศิลปวัฒนธรรมมีหลายลักษณะตามสภาพชีวิตของแต่ละชาติพันธุ์ที่โดดเด่นมีวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ วัฒนธรรมของชาวมลายู

มุสลิม วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ปรากฏทั้งด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ การแสดง เทศกาล ประเพณี บ้างเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีหรือ จากประสบการณ์ทางอ้อม บ้างเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง นำมาซึ่งพหุนิยมเชิงสุนทรียะ ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ปรากฏ ในพื้นที่สาธารณะ ในตลาด ในหมู่บ้าน ที่เยาวชนมุสลิมมองเห็นทั่วไป จนเกิดการเรียนรู้ มีผลวิจัยของ Banyen (2017) ที่เสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมปัจจุบันพึ่งพา สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลจำนวนมาก โดยเยาวชนจะเข้าถึงความรู้ ต่างๆ ได้ 5 วิธี ได้แก่ 1) เข้าถึงการสอนของครูที่สอนเก่งๆ ด้วยการ ดูวิดีโอการสอน อ่านเอกสารคำสอน หรือวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ 2) เข้าถึงการสอนวิชาศาสนาจากโต๊ะครูที่นับถือ โดยจัดทำ สื่อเพื่อเผยแพร่ออนไลน์ 3) เข้าถึงตัวต่อเสริมการเรียนรู้ผ่าน วิดีโอการสอน ยูทูบ คลังวิดีโอ อีบุ๊ก (E-book) 4) เข้าถึงแบบ ฝึกหัด เพื่อฝึกฝนผู้เรียนและทราบถึงระดับความรู้ของตนเอง และ 5) เข้าถึงความรู้อื่นๆ ผ่านทางเว็บไซต์และอินเทอร์เน็ต เพื่อขยายช่องทางการเรียนรู้เพิ่มเติม ด้านแนวคิดการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรมจากศิลปวัฒนธรรม อาจปรับใช้ตามแนวคิดของ Earley and Ang (2003) โดยเขาเสนอการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ต้องปรับการเรียนรู้ใน 6 มิติ ได้แก่ 1) ความเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรม เปิดเผยออกมา ให้ผู้รู้ว่าจะอะไรคืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของตน 2) ความเข้าใจกระบวนการวัฒนธรรม เช่น เข้าใจว่า วัฒนธรรมมีกระบวนการเช่นนั้นเพราะเหตุใด ทำไมต้องปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติแล้วจะต้องมีสิ่งใดต่อไป เป็นต้น 3) การเห็นวัฒนธรรม ที่มีการผลิตซ้ำและสม่ำเสมอจนกลายเป็นแบบแผนวัฒนธรรม และมองเห็นว่าอะไรที่แตกต่างจากที่เคยทำอยู่เป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้อง 4) การจดจำในรูปแบบ ความเข้าใจวัฒนธรรมที่ แตกต่างจนสามารถจดจำรูปแบบวัฒนธรรมได้ 5) การตรวจหา และสร้างความเข้าใจปัจจัยภายนอกอย่างละเอียด รู้สิ่งผลักดัน ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม 6) การเห็นวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง รู้เท่าทันและคิดได้ทันที่ว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะ แต่ละวัฒนธรรมล้วนแตกต่างกันไป ปฏิบัติตนโดยไม่พลั้งเผลอ จนนำไปสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

ตามหลักอิสลามถือว่าการเรียนรู้คือความพยายามสร้าง จิตสำนึก ภายใต้อำนาจของพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งไว้ชีวิตจำกัด จนเกิดจิตวิญญาณสูงส่งในการเรียนรู้ ใฝ่รู้และใฝ่เรียน เป็นแบบ อย่างสำหรับการพัฒนาชีวิต ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การศึกษาต้องรับใช้ชุมชน ฝึกผู้เรียนให้รู้จักคิดและปฏิบัติ มุ่งให้ ผู้เรียนซาบซึ้งในวิถีการดำเนินชีวิต กล่าวคือการเรียนรู้ต้องสร้าง ผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณธรรม ก่อนเชื่อมโยงสู่ความเชี่ยวชาญ ของผู้เรียนและเพิ่มขีดความสามารถในการสรรหาองค์ความรู้ มีทักษะชีวิตที่สามารถใช้ชีวิตบนโลกอย่างคุ้มค่ามีความสุข สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง (Chapakiya, 2006) การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมยังจัดอยู่ได้

อาณัติของพระเจ้า ซึ่งเป็นผู้บันดาลความเจริญงอกงาม ความ หลากหลายเพื่อให้มนุษย์สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม ผลลัพธ์ของการเรียนรู้จึงขึ้น กับผู้เรียนเอง และความสามารถปรับตัวกับความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม มีงานวิจัยของ Badrul (2009) เรื่องพหุวัฒนธรรม ในศิลปศึกษาของประเทศมาเลเซีย โดยเขาสรุปว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นความจริงที่ต้องยอมรับ ความเข้าใจ วัฒนธรรมอื่นๆ สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สังคมพัฒนา อย่างยั่งยืน การใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องเรียนรู้ วัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่น เขาใช้แนวคิดจากนักวิชาการ ตะวันตกที่ว่าศิลปวัฒนธรรมมีพลังอำนาจและซับซ้อนโดยง่าย ที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ คุณค่าและพฤติกรรม ความเข้าใจความหลากหลายในศิลปวัฒนธรรมก่อให้เกิดสะพาน เชื่อมท่ามกลางผู้เรียนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ สามารถนำเอาความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาหล่อหลอมเข้า ด้วยกัน มีงานศึกษาของ Yongyuan and Padungphong (2009, p. 154) ที่พบว่า ศิลปวัฒนธรรมสามารถสร้างการยอมรับความ แตกต่างทางวัฒนธรรมและความหลากหลายให้กับนักเรียน เนื่องจากกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองหรือ ในวัฒนธรรมของตนนี้จะเป็พื้นฐานสำคัญให้บุคคลนั้นยอมรับ ในวัฒนธรรมของคนอื่นด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนเกิด ความเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องกัน และความแตกต่างระหว่าง ตนเองกับบุคคลอื่น

ผลศึกษาสะท้อนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิด การเรียนรู้ความแตกต่างได้มากระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม แตกต่างหลากหลายที่จะช่วยให้เยาวชนมุสลิมเห็นคุณค่า ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมจึงสำคัญ ซึ่งไม่เพียงก่อ ประโยชน์ด้านการอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ช่วยให้เข้าใจวิถีเรียนรู้และ โลกทัศน์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งไม่เพียงในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ แต่อนุมาจนถึงการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ภูมิภาคอื่นๆ ของกลุ่มประเทศมลายูมุสลิม จนเห็นความเชื่อมโยง วัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมอื่นๆ เพราะวัฒนธรรมมุสลิม หลายแห่งมีอิทธิพลร่วมกัน มีบริบทคล้ายกันและมีสายรากลอย จากอดีตร่วมกัน

แนวคิดข้างต้นอาจประมวลได้ว่าการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม จำเป็นสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม การปรับการเรียนรู้มีหลายมิติ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรมนั้นๆ แสดงออกมา การรู้ว่เกิดขึ้นได้อย่างไร ความสามารถจดจำแบบแผนของ วัฒนธรรมนั้น การนำมาแยกแยะความแตกต่างกับวัฒนธรรมอื่นๆ การเห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างจนคิดได้ว่าเป็นเรื่อง ปกติของการดำรงชีวิต เมื่อนำมิติศิลปวัฒนธรรมมาปรับใช้กับ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและหลักศาสนาอิสลามจะทำให้ได้

กรอบแนวคิดเป็น 3 โมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กัน ชุดแรก คือ การปรับ การเรียนรู้ที่อิงกับหลักศาสนาอิสลาม ยอมรับความแตกต่าง ทางศาสนาและวัฒนธรรมไม่ใช่อุปสรรคในการดำรงชีวิตของ ชาวมุสลิม มุสลิมสามารถปรับวิธีเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ ทำความ เข้าใจและนำมาปรับใช้ถ้าไม่ขัดหลักศาสนา ชุดที่สอง คือ วิธีการ และสื่อต่างๆ ทั้งแบบเดิมและแบบใหม่อันส่งผลการเข้าถึงสาระ ศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ชุดที่สาม คือ กลุ่มสาระศิลปวัฒนธรรมที่

ช่วยสร้างประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและ การดำรงอยู่หลากหลายในพื้นที่ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตก ทั้งนี้สาระศิลป- วัฒนธรรมที่แตกต่างยังมีผลต่อการเลือกวิธีและสื่อในการเรียนรู้ ของเยาวชนมุสลิมด้วย ดังแสดงแผนภูมิแสดงกรอบแนวคิด ต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

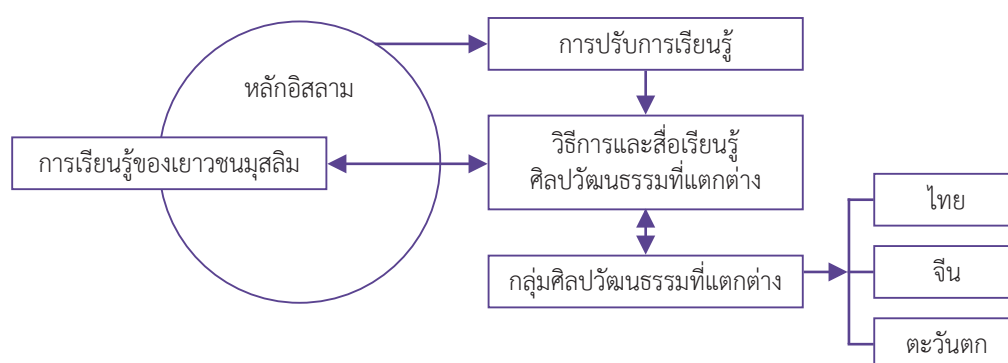

Figure 1 Conceptual framework.
กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

เพื่อศึกษาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรม ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากพื้นที่ชุมชน ขั้นตอนการเก็บ ข้อมูลในพื้นที่เริ่มจากการเลือกพื้นที่แบบเจาะจงไปยังศูนย์การ ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในจังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวม 3 แห่ง โดยพิจารณาจาก การเป็นแหล่งการศึกษาทางเลือกของเยาวชนที่มีเยาวชนมุสลิม ศึกษาอยู่มากกว่าชาวพุทธ ตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย วัฒนธรรมประจักษ์ชัด สะดวกและปลอดภัยในระหว่าง เก็บข้อมูล จากนั้นทำหนังสือราชการติดต่อหัวหน้าศูนย์เพื่อขอ อนุญาตทำการสัมภาษณ์เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์หรือ ข้อมูลหลักในจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 18 คน เยาวชนชาวพุทธ 3 คน นักวิชาการท้องถิ่น 3 คน ผู้ปกครอง มุสลิม 3 คน ในจังหวัดยะลา ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 8 คน นักวิชาการท้องถิ่น 2 คน ผู้ปกครองมุสลิม 3 คน ในจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 14 คน เยาวชนชาวพุทธ 3 คน นักวิชาการท้องถิ่น 2 คน ผู้ปกครองมุสลิม 2 คน รวมเยาวชน

มุสลิม 40 คน เยาวชนชาวพุทธ 6 คน นักวิชาการท้องถิ่น 7 คน ผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม 8 คน ทั้งนี้การเลือกสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มอื่นๆ ดังเช่น เยาวชนไทยพุทธและผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม ก็เพื่อต้องการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในฐานะผู้ร่วม ชั้นเรียนหรือผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของ เยาวชนมุสลิม รวมถึงนักวิชาการท้องถิ่นที่ช่วยอธิบายถึงภาพ รวมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิม เพื่อให้เห็นว่า ข้อมูลที่ได้รับมีความสอดคล้องต้องกันหรือไม่

เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) แบบบันทึกการสังเกต อุปกรณ์ เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกการสัมภาษณ์

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาทำการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการถามซ้ำ ตัวบุคคลแต่ต่างเวลา สถานที่ และหลายบุคคลในประเด็นคำถาม เดียวกัน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างบทสรุป สุดท้าย เป็นการรายงานผลเชิงวิเคราะห์พรรณนา

ผลการวิจัย (Results)

สภาพการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรม ของเยาวชนมุสลิม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้ 1) ศิลปวัฒนธรรมที่เยาวชนมุสลิมเรียนรู้ จำแนกได้ 3 กลุ่มย่อย คือ 1.1) ศิลปวัฒนธรรมไทย 1.2) ศิลปวัฒนธรรมจีน และ

1.3) ศิลปวัฒนธรรมตะวันตก 2) วิธีการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิม
จำแนกได้ 3 ประเด็นย่อย คือ 2.1) การอ่าน ฟังและดูจากสื่อ
โทรทัศน์มือถือ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ 2.2) การอ่านและ
ดูจากสื่อสิ่งพิมพ์ 2.3) การทัศนศึกษาสถานที่จริง สังเกต ฟังผู้รู้
และทดลองทำ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศิลปวัฒนธรรมที่เยาวชนมุสลิมเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย

ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมข้างเคียง
วัฒนธรรมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด
จึงมีอิทธิพลต่อเยาวชนมุสลิมอย่างยิ่ง บางอย่างหยิบยืมมา
ปรับใช้กับวัฒนธรรมมุสลิม มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือ
แลกเปลี่ยนกัน การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยของเยาวชนมุสลิม
ปรากฏในลักษณะต่างๆ บางคนเรียนรู้จากวัด เนื่องจากวัดมี
กระจัดกระจายอยู่ตามชุมชนต่างๆ บางคนเรียนรู้จากสื่อหรือ
หนังสือภาพที่หาได้ทั่วไป การเรียนรู้ที่วัดเป็นไปตามโอกาส
มากกว่าเจาะจงไปดูศิลปวัฒนธรรมไทยโดยตรง เนื่องจาก
มุสลิมในวัดถือเป็นพื้นที่นอกกรอบศาสนา ยกเว้นเหตุผล
ความจำเป็นเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ผ่านเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว
แต่ไม่เข้า วัดเคยเข้าไปตอนเพื่อนบวชนาค ไปแล้วก็ชอบดู
ลวดลายนก” (มูฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์) การเรียนรู้วัดไทยของเยาวชนมุสลิมมีโอกาสน้อย
แต่เมื่อเข้าไปชมประเพณีของเพื่อนชาวพุทธจึงได้เรียนรู้
เป็นการเรียนรู้ทั้งประเพณีไทยและศิลปะไทย เยาวชนที่สนใจ
ศิลปะไทยส่วนมากไม่กล้าเข้าไปเรียนรู้ที่วัด เกรงมุสลิมด้วย
กันจะเพ่งเล็ง จึงเรียนรู้ทางสื่อต่างๆ การเรียนรู้ด้วยตนเอง
ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับอาจมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง
บ้างสันนิษฐานไปตามสามัญสำนึกของตน เช่น เห็นพระบิณฑบาต
เข้าใจว่าไม่มีใครทำอาหารให้พระกิน เห็นเจดีย์เข้าใจว่าเป็นที่พัก
ของพระสงฆ์ สภาพนี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยของ
เยาวชนมุสลิมต้องได้รับการส่งเสริมและสร้างความกระจำจืด
การตีความผิดๆ อาจส่งผลต่อการถ่ายทอดความรู้ได้เสมอ
ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูศิลปะไทยมีโอกาสไปดูวัดบางครั้ง
ส่วนมากดูจากมือถือ ชอบของไทย ไม่เคยเข้าในวัด ดูแต่ข้างนอก
ผ่านวัดเห็นเจดีย์เข้าใจว่าเป็นที่นอนของพระ สงสัยแต่ก็ไม่เคย
ถามเพื่อน” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์)

เยาวชนมุสลิมที่เคยเข้าวัดไทย เมื่อเห็นลวดลาย
ไทยตามโบสถ์และวิหาร มีไม่น้อยสนใจเรียนรู้งานแกะสลัก
งานปั้นลายไทย พื้นที่บางแห่งมีศิลปสถาปัตยกรรมไทยโดดเด่น
และเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ความต้องการ
เรียนรู้ศิลปะไทยปัจจัยหนึ่งอาจเกิดจากชื่อเสียงของวัดไทย
ดังเบตงซึ่งเป็นเมืองพุทธวัฒนธรรม มีวัดที่มีเจดีย์ขนาดใหญ่
สวยงามตั้งโดดเด่นอยู่บนเนินเขา ลักษณะของโบสถ์ วิหาร ศาลา
แสดงออกถึงศิลปะไทยอย่างวิจิตรประณีต บางคนถึงขั้นทดลอง

วาดลายไทยตามแบบที่วัดด้วยตนเอง แสดงถึงความมุ่งมั่น
ใฝ่ใจใฝ่รู้การเรียนรู้ศิลปะข้ามวัฒนธรรม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า
“ชอบงานแกะสลักของไทย แกะไม้ งานปูนตามวัดไทย
ในเบตงก็มี บางครั้งลองวาดดู แต่ไม่ค่อยสวย ศิลปะไทยเป็น
งานที่ละเอียดอ่อน” (เกียรติชัย, นามสมมติ, 2562, พฤษภาคม
26, สัมภาษณ์) หากวิเคราะห์กับกรณีข้างต้นกล่าวได้ว่า การลงมือ
ปฏิบัติวาดลวดลายไทยขึ้นกับเงื่อนไขว่าวาดเล่นหรือวาดจริง
เพื่อหารายได้ ถ้าเรียนรู้การวาดการแกะสลักเพื่อผ่อนคลาย
ไม่ส่งผลกระทบนัก แต่ถ้ายึดเป็นอาชีพจะไม่ได้รับการสนับสนุน
จากสังคม กับอีกเงื่อนไขคือการเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัตินี้เกิดขึ้น
พื้นที่ใด ถ้าพื้นที่นั้นไม่มีอิทธิพลศาสนาอิสลามแบบสุดโต่งมัก
ยอมรับการทำงานศิลปะไทยได้มากกว่า

ศิลปวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏตามวัดไทยนอกจาก
ด้านศิลปสถาปัตยกรรมไทย ยังปรากฏกิจกรรมตามเทศกาล
ประเพณีต่างๆ ซึ่งมักจัดมหรสพแสดงในวัด หลายวัดมีเยาวชน
มุสลิมร่วมชมการแสดงนี้ด้วย เช่น หนึ่งตะลุง มโนราห์ ซึ่งไปกับ
เพื่อนชาวพุทธ นอกจากนี้ ยังได้เห็นงานประเพณีของชาวพุทธ
ที่แห่ขบวนไปตามถนน การเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งบางครั้ง
ก็ตั้งอยู่บนความสงสัย เกิดคำถามในใจถึงเหตุผลของการจัด
กิจกรรมพุทธศาสนาของชาวพุทธ หรือการชมหนึ่งตะลุงไทย
บางครั้งเกิดความประหลาดใจซึ่งคนหนึ่งมีความสามารถสูงใน
การเปลี่ยนเสียงไปตามตัวละครต่างๆ การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม
ไทยถิ่นนี้ บางคนเท่านั้นที่ตั้งคำถามในใจและอยากหาคำตอบ
แต่ส่วนมากไม่เก็บมาคิดเพราะอยู่นอกกรอบวิถีมุสลิม
ดังคำสัมภาษณ์นี้ “ศิลปะตามวัดดูสวยงามเคยดูหนึ่งตะลุงแถว
โคกโพธิ์ ชอบดูหนึ่งตะลุงได้ไปกับเพื่อน เห็นเรือพระท่าไม้
ต้องลาก ท่าไม้ไม่ขับ งานชิงเปรตท่าไม้ถึงปีนเสาแล้วต้องแย่ง
ตุตลก” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2563, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์)

การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยยังได้รับจากอิทธิพล
จากคนในครอบครัว บางคนบิดามารดาพาไปทำปายศิลป์
ทำให้ชื่นชอบและซึมซับศิลปะจากบิดา การออกแบบปายมักใช้
ลายไทยเป็นกรอบ จึงต้องมีหนังสือลายไทยไว้ลอกแบบ อย่างไร
ก็ตาม ความถนัดของบิดาก็มิได้มีอิทธิพลต่อบุตรหลานมากนัก
จากสถานการณ์ความไม่สงบที่หนุนให้แนวคิดอิสลามสุดโต่งทรง
พลังมากขึ้น มีกระแสความเชื่อว่าการเลียนแบบลวดลายศิลปะ
ไทยจากวัดมาใช้เพื่อการใดก็ตามเป็นข้อห้ามของมุสลิม เยาวชน
จึงเลือกที่จะไม่เดินตามเส้นทางบรรพบุรุษ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า
“ชอบดูคนวาดรูป พ่อเป็นคนทำงานศิลป์ทำปายรูปปัจจุบันไม่
ทำแล้ว เมื่อก่อนพ่อชอบวาดลายไทยวาดจริงบนปายพ่อดูจาก
หนังสือ ตอนเด็กชอบดูพ่อวาดแต่ถ้าให้ทำไม่เอามีคนว่าบาป”
(อับดุลฮาติม, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 29, สัมภาษณ์)
เยาวชนมุสลิมบางคนมีบรรพบุรุษเป็นนักเล่นวัดดูโบราณ
สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะมีอาชีพรับซื้อของเก่าจึงมีวัดดูโบราณ

สืบทอดถึงบุตรหลาน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้ของบุตรช่วยให้ซึมซับศิลปะของเก่าที่มีอยู่รอบตัว ศิลปวัตถุที่สะสมไว้วัตถุในวัฒนธรรมไทยเท่านั้น ยังรวมถึงศิลปะในวัฒนธรรมมลายูมุสลิม จีน ตะวันตก แต่กระนั้นก็ตีเป็นการเรียนรู้เพียงรูปแบบต่างๆ ตามจุดเด่นของศิลปวัตถุแต่ละชนิด เยาวชนยังไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าศิลปวัตถุเหล่านี้มีที่มาอย่างไร เป็นศิลปะสมัยใด มีกระบวนการผลิตอย่างไร การเรียนรู้เกิดขึ้นเพราะเห็นคุณค่าความงามมากกว่าสร้างประโยชน์ด้านอาชีพ เยาวชนรุ่นใหม่มีทางเลือกในอาชีพอื่นจึงไม่คิดเก็บเกี่ยวองค์ความรู้นี้ เยาวชนรายหนึ่งบรรพบุรุษมีอาชีพผลิตหม้อทองเหลือง โดยมีนายทุนมาสั่งทำที่บ้าน แม้เยาวชนจะเรียนรู้กระบวนการผลิตตั้งแต่เด็ก แต่เมื่อเติบโตความคิดที่จะนำสิ่งเรียนรู้มาปฏิบัติให้เกิดผลมีไม่มากนัก เกิดความลังเลด้วยสภาพแวดล้อมหรือบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ที่บ้านมีถ้วยลายสีของไทยที่เก็บสะสมจากมรดกและรับซื้อมา มีแต่ก็ไม่เคยถามประวัติ ดูแล้วเฉยๆ เมื่อก่อนที่บ้านทำหม้อทองเหลืองขายตอนนี้เลิกแล้ว เขาสั่งทำที่บ้านพอยังเก็บหม้อกระทะไว้ แต่ก่อนยังมีจะเข้เครื่องดนตรีไทยแค่คิดจะตามรอยพ่อแต่ใจไปทางอื่น บางทีอยากขายเอาเงิน” (อับดุลฮาติม นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 29, สัมภาษณ์) จากสภาพนี้การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย การมีเครื่องดนตรีไทยเก่าๆ อยู่ในมือ สำหรับเยาวชนมุสลิมมิได้หมายถึงโอกาสในการเรียนรู้จากวัตถุที่มีอยู่ แต่เป็นโอกาสในการสร้างมูลค่าจากของเก่ามากกว่า เหตุผลหนึ่งก็ด้วยหลักศาสนาที่มองว่าการเก็บของเก่าเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย มุสลิมควรหลีกเลี่ยงของประดับตกแต่งที่มากเกินไปจนความต้องการของชีวิต

อิทธิพลของสื่อส่งผลต่อความนิยมชมชอบวัฒนธรรมไทย ละครโทรทัศน์บางเรื่องปลุกกระแสนิยมการแต่งกายชุดไทยเพิ่มขึ้น เยาวชนมุสลิมบางส่วนตกอยู่ในอิทธิพลของกระแสนี้ บางคนต้องการแต่งชุดไทยบ้าง แม้ว่าการแต่งกายแบบไทยจะถูกเพ่งเล็งจากสังคมมุสลิม แต่การได้เห็นได้ดูบางครั้งก็รู้สึกปิดกั้นความสวยงามของชุดไทย ความน่าทึ่งของลวดลายที่บรรจงถักทอหรือปักอย่างประณีต ในทัศนะของเยาวชนมุสลิมเห็นว่าผ้าไทยใส่ได้หากตัดตามจารีตอิสลาม เช่น ปิดแขนถึงข้อมือนิฮายา ไม่เปลือยไหล่ แต่บางคนเห็นว่าไม่เหมาะสมเพราะนำศิลปวัฒนธรรมไปเชื่อมโยงกับศาสนาพุทธ เยาวชนมุสลิมที่เปิดใจกว้างพร้อมเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและเชื่อว่าการแต่งชุดไทยไม่ผิดศาสนายังมีอีกมาก แต่อีกส่วนหนึ่งก็ปิดกั้นตนเองด้วยอิทธิพลแนวคิดของศาสนาแบบสุดโต่ง บ้างถูกห้ามแม้ชมละครเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ดังคำสัมภาษณ์นี้ “ชอบดูวัฒนธรรมไทย การแต่งกายไทย ชอบดูหนังจักรๆ วงศ์ๆ ดูหนังเรื่องสังข์ทอง แต่เพื่อนหนูพ่อแม่เขาห้ามคงกลัวจะไปเลียนแบบ ทำผิดศาสนา” (สง, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์)

1.2 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน

ศิลปวัฒนธรรมจีนเป็นอีกหนึ่งที่ยาวชนมุสลิมสัมผัสได้ง่าย โดยเฉพาะในเขตเมืองซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่จำนวนมากจึงมีโอกาสรับรู้วิถีชีวิตชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างศาลเจ้าจีน การแห่เจ้าไปตามถนน การจัดเทศกาลกินเจหรือตรุษจีนในหลายพื้นที่ที่เป็นที่พำนักของชาวมุสลิม ในเขตเมืองปัตตานี สุโงโกละ และเบตงมักปรากฏศิลปะจีนในรูปแบบศาลเจ้า จึงทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนมีลักษณะต่างๆ กัน บางคนเรียนรู้ประเพณีจีนด้วยความสงสัย จึงพยายามหาคำตอบแต่ก็ยากที่จะมีผู้ให้คำตอบชัดเจน ดังเช่น งานแห่เจ้าแม่ ซึ่งบางครั้งสะพรั่งกลว่ต่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ร่วมกับคนเชื้อสายจีนหรืออื่นๆ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “วัฒนธรรมจีนคิดแต่ว่าเป็นศาสนาเขา เคยดูติ๊กต็อกสิ่งใดแต่ไม่ยากดีแบบเขาเราไม่เกี่ยว ดูเขาแห่เจ้าแม่ลุยไฟ เคยเปิดยูทูบถามเพื่อนแต่เขาไม่บอกว่าลุยไฟทำไมไม่เจ็บ อายากรู้แต่ไม่มีโอกาสรู้ กลัว” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์) การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนส่วนหนึ่งเกิดจากทั้งในความสามารถและอัตลักษณ์ของคนเชื้อสายจีน การแสดงผาดโผนเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายซึ่งหาได้ยากในวัฒนธรรมอื่น การเรียนรู้เช่นนี้ได้สร้างเสริมประสบการณ์ใหม่ในแง่ที่ว่าเห็นของแปลก เห็นความเก่งเป็นเรื่องที่ต้องยกย่อง เห็นความเสี่ยงเป็นเรื่องท้าทาย แม้การแข่งขันเซตสิ่งโตตามเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นที่ประทับใจไม่น้อยทั้งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น แต่ถึงอย่างไรเยาวชนไม่ได้ปล่อยตัวจนขาดวินัยต่อตนเองและครอบครัว ดังคำสัมภาษณ์นี้ “เคยดูเขาแห่เจ้าแม่ลี้กอกเหนียว เซตสิ่งโตเก่งมาก ยากแต่อันตราย ถ้าพลาดครั้งเดียวคงลำบาก ดูช่วงงานกาชาดงานลี้กอกเหนียว เซตสิ่งโตดูได้แต่พ่อแม่ไม่ให้กลับตี (ลิฟ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์)

สภาพการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมอาจแยกได้ 3 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมกับประเพณีตนเอง การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากกิจกรรมที่อยู่ตรงหน้ามักตั้งอยู่บนความรู้สึกที่อยากเล่นหรือทดลองด้วยตนเอง หรือความเห็นส่วนตัวถ้าจะพาตนเองเพื่อทำสิ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้น โดยคำนึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมมุสลิมเป็นหลัก ลักษณะที่สองเป็นการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานทางสังคม วิถีปฏิบัติของมุสลิมและการเชื่อฟังคำชี้แนะของผู้ใหญ่ ดังเช่น การไม่กลับบ้านดึก ไปศาลเจ้าแต่ไม่ไหว้ ฯลฯ เป็นจิตสำนึกที่ผ่านการบ่มเพาะเหตุนี้เมื่อเยี่ยมชมกิจกรรมซึ่งต่างวัฒนธรรม ครอบครัวจึงไม่ขัดความต้องการของบุตรหลาน ลักษณะที่สามเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความภูมิใจและกระตุ้นให้บุตรรักชมมรดกท้องถิ่นตนเอง ความเห็นที่ว่ามีการมีชาวต่างชาติร่วมแข่งขันสิ่งใดมีนักท่องเที่ยวนิยมชมเชยถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนที่ตนอาศัย อย่างน้อยชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติม งานเทศกาล

มักจัดแข่งขันเซตสิ่งโต มีชาติต่างๆ ร่วมแข่งขันเสริมส่งให้เยาวชนได้เรียนรู้การเซตในแบบที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น การแข่งขันสิ่งโตเป็นกิจกรรมที่ปราศจากความเชื่อทางศาสนา จึงไม่ผิดจารีตหากมุสลิมจะร่วมชมหรือเข้าไปร่วมแข่งขันด้วยเหตุนี้ เยาวชนมุสลิมจำนวนมากจึงพาตนเองไปถึงจุดแข่งขันแทบทุกครั้ง บ้างไปโดยลำพัง บ้างไปกับเพื่อน บ้างไปกับผู้ปกครองหรือทั้งครอบครัวเพื่อความเพลิดเพลิน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบวัฒนธรรมจีนเพราะมันตื่นเต้น สนุก ดูทุกปี คนเยอะแต่ไม่กลัว ไปกับพ่อ พ่อมาบอก” (วะมะหะมัด, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 3, สัมภาษณ์)

ความสงสัยและตั้งคำถามด้านศิลปวัฒนธรรมจีนเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมในแบบผิวเผิน เนื่องจากความสงสัยยังไม่มีความจำเป็นต้องหาคำตอบ ขณะที่การเรียนรู้วัฒนธรรมมุสลิมของตนยังมีอีกมากและมีความสำคัญยิ่งกว่า การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนบางอย่างจึงเป็นความประจักษ์ที่สร้างความฉงน ตัดสินได้ว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อไปพร้อมๆ กัน การเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมหลายชนิดเป็นการประเมินความสามารถพิเศษที่ไม่ต้องการคนเลียนแบบ บางคนตั้งสมมติฐานไว้แล้ว บางคนไม่เชื่อแต่ก็ไม่ลบหลู่เพื่อให้เกียรติกับคนเชื้อสายจีนที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตน ดังนี้ “ชอบวัฒนธรรมจีน พวกเขามีเอกลักษณ์ของตัวเอง ชอบดูลุยน้ำ ลุยไฟ เชื่อว่ามีคนเขามาสิง จัดทุกปี” (อิลาฮับ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) “ดูการลุยไฟ เชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้างแต่ไม่ลบหลู่” (มุฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์)

1.3 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตก

อิทธิพลศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อสมาชิกชายแดนภาคใต้ไม่ต่างจากภูมิภาคอื่นๆ แม้มีศาสนาเป็นเกราะคุ้มกันเยาวชนมุสลิมไม่ให้แปรเปลี่ยนตามมากเกินไป แต่ด้วยอิทธิพลสื่อที่ได้ผลักดันให้มีพฤติกรรมเลียนแบบ โดยเฉพาะเยาวชนที่ชื่นชอบสิ่งท้าทายแปลกใหม่ มักตกหลุมพรางกับความทันสมัยใหม่โดยง่าย เยาวชนมุสลิมส่วนหนึ่งสนใจกีตาร์และฝึกเล่นเป็นโน้ตแบบตะวันตก ความต้องการเกิดจากการเห็นผู้อื่นเล่น และมองการเล่นดนตรีจะเข้ากับสังคมกลุ่มเพื่อนได้ หากถ่ายภาพระหว่างเล่นดนตรีแล้วแสดงในโซเชียลเน็ตเวิร์คก็จะเป็นที่ยอมรับมากขึ้น จึงพยายามเรียนรู้วิธีเล่น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “สนใจดนตรีตะวันตก ชอบเล่นกีตาร์ ยืมเพื่อนมาฝึกเล่น อยากเล่นเป็น เล่นกีตาร์มันเท่ ชอบถ่ายภาพให้เพื่อนดู” (ลิฟ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) เมื่อพิจารณากิจกรรมเหล่านี้ของเยาวชนจะพบว่า การเล่นกีตาร์เป็นสิ่งขัดกับข้อบัญญัติของศาสนาอิสลาม แต่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงรักษาจารีตอิสลาม การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกยังมีผู้นำศาสนาชี้แนะ บนฐานคิดแบบอิสลามานาวัตน์ (Islamization)

การเรียนรู้ศิลปตะวันตกเป็นแบบแผนของระบบการศึกษาไทยที่มีนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันยังคงมีการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าไปตามวิทยาการตะวันตก เยาวชนมุสลิมมีสำนึกถึงผลกระทบจากการเรียนรู้ศิลปะที่ไหลเลื่อนตามโลกตะวันตก การเรียนเขียนภาพแบบตะวันตกเป็นที่ชื่นชอบของเยาวชน เพราะเลียนแบบสิ่งที่อยู่ตรงหน้า วาดให้ใกล้เคียงกับของจริง ให้ความเหมือนโดยลงแสงเงา แต่กระนั้นก็คัดเลือกเขียนบางเนื้อหาเท่านั้น หลีกเลี่ยงภาพเหมือนคนและสัตว์ เนื้อหาภาพที่ฝึกหัดมักเกี่ยวกับธรรมชาติ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ชอบเรียนวาดภาพแบบฝรั่ง วาดภาพทะเล ภาพธรรมชาติ ภูเขา ชอบทั้งคู่ ทั้งวาด เพราะทะเลดูอิสระ ทั้งอ้างว้าง (มุฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์) หากวิเคราะห์ลักษณะภาพวาดของเยาวชนมุสลิมมีดังนี้ 1) เนื้อหาหมักเป็นภาพตามสภาพแวดล้อมรอบตัวสิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล และสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เช่น บ้าน ภาพวาดเช่นนี้อาจเป็นที่คุ้นชินตามภูมิศาสตร์ภาคใต้ หากพยายามเลียนแบบให้เหมือนตามตาเห็นมากขึ้น 2) วัสดุที่นำมาใช้เป็นสีไม้ สีเทียนหรือสีน้ำ สีเหล่านี้เป็นสีที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง และใช้สะดวก 3) เทคนิคการวาดวาดโดยร่างภาพขึ้นก่อน โดยดูการสาธิตจากครูหรือสื่อออนไลน์ โดยพยายามให้เหมือนธรรมชาติสิ่งนั้น 4) คตินิยมในศิลปะเยาวชนมุสลิมไม่สามารถผลิตงานศิลปะได้อิสระ ยังมีกรอบศาสนากำหนดขอบเขต 5) อารมณ์ความรู้สึก ภาพที่วาดต้องการแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความอ้างว้างของทะเล ความงดงามของธรรมชาติ การวาดภาพตามธรรมชาติและถ่ายทอดความรู้สึกแม้ยังไม่สมบูรณ์นักหากเยาวชนเหล่านี้พร้อมเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญ เหตุผลหนึ่งเพื่อผ่อนคลาย เหตุผลหนึ่งเพื่ออาชีพในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูเขาวาดภาพเหมือน ผมพยายามเขียนแบบบ้านที่มีระยะใกล้ไกลจะได้อ่านแบบเป็นแต่ยากไม่เคยมีใครมาสอน หากทำได้คงทำให้ผมหางานได้บ้าง” (รอดิง, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์)

เยาวชนมุสลิมบางส่วนใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ศิลปะมาประยุกต์ใช้กับอาชีพ เนื่องจากนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนส่วนใหญ่มีงานทำแต่ต้องการเรียนเสริมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ ดังกรณีหญิงคนหนึ่งรับจ้างทำขนมเค้กพร้อมออกแบบหน้าเค้กด้วยตนเอง เป็นคนชอบงานศิลปะ การเรียนศิลปะเชื่อว่าสามารถใช้ประโยชน์กับอาชีพได้ทันที ต่างจากการเรียนสายวิทย์คณิตซึ่งต้องศึกษาต่อ ในอดีตนี้ชอบวาดการ์ตูนเคยวาดการ์ตูนเป็นเรื่องเป็นราวเลียนแบบนักวาดมืออาชีพ ต่อมาได้งานทำใหม่โดยเปิดร้านรับทำขนมเค้กร่วมกับเครือญาติ การทำเค้กเริ่มจากการเรียนรู้ร้านของคนอื่นว่านิยมชมชอบแบบใดแล้วนำมาปรับใช้ แต่ด้วยทักษะศิลปะที่มีอยู่เป็นทุนเดิมทำให้ได้เปรียบกว่าร้านอื่นๆ ที่บรรจุแต่งได้อย่างสวยงาม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ขายเค้กมีเฉพาะช่วง วาดการ์ตูนไม่เสริมรายได้เหมือนเค้กแต่งเค้กลูกค้าบางคนจะจองอยากได้รูปโบราเอมอน วางแผน

จะซื้อเครื่องทำ ถ้าต้องทำทีละจุด สนใจแต่ศิลปะไม่ค่อย สนใจสายวิทย์ ศิลปะมันขายได้ทำให้มีรายได้แต่ก่อนคนชอบว่า สนใจศิลปะหาอะไรกินได้ไหม แต่ก็ได้ผล ทำงานด้วยเรียนด้วย จนเดี๋ยวนี้แบ่งเวลาไม่ถูก โรงเรียนลาบ่อยๆ ก็ไม่ได้” (ทารินี, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 62, สัมภาษณ์) จะเห็นว่าการ เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีทางเลือกมากมายซึ่งไม่ขัด หลักศาสนา การเรียนรู้ศิลปะเพื่ออาชีพยังขยายไปถึง องค์ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่ากระบวนการผลิต นิสัยผู้บริโภค และการตลาด กล่าวคือ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมิได้ส่งผล ต่อความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันเท่านั้น ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกถ้ารู้จักเลือกสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับ ผลผลิตได้

2. วิธีการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิม

2.1 การอ่าน ฟังและดูจากสื่อโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และโทรทัศน์

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิม มีหลายวิธี หากพบว่าการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้รับความนิยมมากที่สุด มือถือเป็นอุปกรณ์ติดตัวได้ตลอดเวลา มีอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีก้าวหน้าประกอบกับราคาถูก การเรียนรู้ด้วยโทรศัพท์มือถือเกิดจากความต้องการหาคำตอบ โดยเร็วหรือค้นหาภาพเหมือนจริง บางคนใช้ค้นหาที่มาของ ประเพณีลอยกระทง บางคนค้นวิธีเขียนภาพให้มีมิติใกล้ไกล แบบตะวันตก ภาพการ์ตูนเพื่อเสริมอาชีพหรือหาตำแหน่งที่ตั้ง ของพระราชวังปักกิ่งผ่านกูเกิลแมป การซื้อหามือถือได้รับการ สนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากโรงเรียนโดยมอบ ให้แก่ผู้ทำความดี ขยันขันแข็งและเรียนดีแต่ยากจน ดังกรณี ครูเห็นเยาวชนหาเงินเรียนด้วยตนเองจึงเข้าไปช่วยเหลือ โดยซื้อ โทรศัพท์มือถือเป็นของขวัญเพื่อใช้ประกอบการเรียนหรือเสริม รายได้ อาจกล่าวได้ว่า การมีมือถือของเยาวชนมุสลิมเป็นที่รับรู้ ของครูและผู้ปกครองเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ดูภาพเขียน บ้านสามมิติจากโทรศัพท์มือถือ แล้วดูรายการในยูทูบ จะซื้อ ต้องสนับสนุนจากครอบครัว ที่อาจารย์สมทบให้ก็มี เห็นผม ทำมาหากินทำงานสุจริต อยู่ในเมืองก็ต้องทำมาหากินหลายอย่าง ต้องหาอาชีพเสริมไม่เงินไม่พอกิน”(มะนิง, นามสมมติ, 2562, กรกฎาคม 21, สัมภาษณ์)

วิธีการใช้โทรศัพท์มือถือเรียนรู้มีหลายวิธี ที่พบมากคือ การเปิดแอปพลิเคชันที่ต้องการแล้วฟังเสียงหรือ ดูภาพ แอปพลิเคชันค้นหาหรือ Search Engine ประเภทยูทูบ และกูเกิลได้รับความนิยมมาก ใช้เปิดหาความรู้ศิลปวัฒนธรรม ชาติต่างๆ เช่น ขั้นตอนการเขียนอักษรจีน เปิดรายการบันเทิง เช่น ดนตรีตะวันตก เพลงไทยสากล ซึ่งบางครั้งเรียนรู้แล้ว ลงมือปฏิบัติตาม เช่น การเปิดคอร์สกีตาร์จากกูเกิลแล้วฝึกเล่น บ้างใช้มือถือสอบถามผู้รู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน จึงอาจ วิเคราะห์คุณค่ามือถือของเยาวชนมุสลิมเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

1) สามารถติดต่อสอบถามเมื่อต้องการเรียนรู้บางสิ่ง 2) เรียนรู้ ได้สะดวกรวดเร็วเมื่อต้องการรู้สิ่งใดก็เปิดระบบออนไลน์ ดังที่เยาวชนมุสลิมเห็นชาวพุทธลอยกระทงข้างบ้านแล้วสงสัย ที่มาของประเพณีจึงได้สืบค้นด้วยโทรศัพท์มือถือ 3) มีภาพ เคลื่อนไหวมีเสียงที่ชวนติดตามหรือจำลองภาพได้เสมือนจริง เช่น การแสดงดนตรีราวกับว่าไปดูหน้าเวทีจริง 4) สามารถตั้ง กลุ่มออนไลน์สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อนที่ชื่นชอบ เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเหมือนๆ กัน

เยาวชนบางส่วนเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์จาก คอมพิวเตอร์ บางคนมีคอมพิวเตอร์ประจำบ้าน บางคนมี คอมพิวเตอร์ประจำที่ทำงาน บางคนทำงานพร้อมกับเรียน จึงมีเวลาใช้คอมพิวเตอร์เฉพาะที่ทำงาน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “อยากดูภาพวาดของฝรั่งดูจากคอมที่ทำงาน ค้นหาความรู้ที่ อาจารย์เคยบอกเคยสอนก็มี แต่ที่หาเองไม่ต้องบอกก็มีมาก” (รอกีเยาะ, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์) การศึกษา เรียนรู้โดยวิธีอ่านและดูการสาธิตจากคอมพิวเตอร์ เยาวชน เห็นว่ามีสมาธิหรือมีใจจดจ่อได้มากกว่าโทรศัพท์มือถือ ทั้งเห็น ขนาดภาพและตัวหนังสือชัดเจน กรณีเยาวชนเรียนรู้การทำขนม เค้กจากยูทูบ แสดงถึงวิธีหาความรู้ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี อย่างไรก็ตามแม้การค้นหารูปแบบการแต่งหน้าเค้ก ผ่านระบบออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตจะช่วยให้เห็นของใหม่ๆ แต่ก็ยังไม่พ้นวิธีการเดิมๆ คือการสอบถามผู้รู้โดยตรงเพื่อหาจุด ที่ผู้บริโภครู้ใจ นอกจากสื่อออนไลน์บางครั้งซื้อแผ่นซีดีตาม ท้องตลาด ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “บางทีพบแผ่นวีดีโอแต่งหน้า เค้กก็ซื้อมา จากที่ลองฝึกในเน็ตดูเขาทำเค้กจนทำเป็น กลายเป็น อาชีพเสริม กลางคืนทำเค้ก เสริมการเป็นลูกจ้างร้านอาหาร” (ทารินี, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์) การเรียนรู้ อีกวิธีหนึ่งของเยาวชนมุสลิมคือดูรายการโทรทัศน์ซึ่งมี ประจำบ้าน การเผยแพร่รายการต่างๆ นอกเหนือวัฒนธรรม มุสลิมได้ช่วยเสริมโอกาสให้เยาวชนเรียนรู้ได้มาก เช่น รายการ คุณพระช่วย รายการมรดกไทย รายการสารคดีหรือการท่องเที่ยว เชิงศิลปวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ

2.2 การอ่านและดูจากสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์เป็นที่นิยมเช่นกัน แต่น้อยกว่ามาก การอ่านและดูสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือตำราวิชาการหาอ่านได้สะดวกเพราะมี ในห้องสมุด มีการจัดเตรียมโดยสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ หนังสือถูกวางบนชั้น แยกหมวดหมู่ตามสาขาวิชา สามารถ ค้นหาได้ง่าย แต่น้อยนักที่จะเข้าห้องสมุด สิ่งพิมพ์มีจุดอ่อนที่ ไม่มีภาพเคลื่อนไหวและใช้ศัพท์วิชาการ การค้นคว้าจากหนังสือ ตำราในห้องสมุดมักทำตามการมอบหมายของครูเพื่อทำรายงาน ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีบางคนค้นหาผลงาน ศิลปินระดับโลกจากหนังสือ การอ่านหนังสือการ์ตูนหลายเรื่องมี สารประโยชน์ด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง ส่วนใหญ่ในการเรียนรู้

การวาดภาพต่างๆ หรือชมภาพวาดของแต่ละชาติมักเลือกใช้หลายวิธีตามความเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูวัฒนธรรมไทย บางทีอ่านหนังสือพิมพ์ อยากรู้ความแตกต่างหนังสือประวัติศาสตร์ สารคดีก็ไปห้องสมุด ดูจากมือถือมีภาพเคลื่อนไหว มีครูเล่าบ้างแต่ไม่พอนต้องอ่านหนังสือตาม” (ซาบียะ, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 28, สัมภาษณ์)

2.3 การทัศนศึกษาสถานที่จริง สังเกต ฟังผู้รู้และทดลองทำ

การเรียนรู้ด้วยการฟัง อ่าน ดูผ่านสื่อออนไลน์ สิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์จัดเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม เยาวชนบางส่วนเลือกเรียนรู้อย่างสถานที่จริง สร้างประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง โดยสังเกตและฟังจากแหล่งศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ โดยตรง หรือฟังครูอธิบายหากเป็นการเดินทางไปทัศนศึกษา การสังเกตจัดเป็นวิธีเริ่มต้นเพื่อให้เห็นภาพกว้างนำไปสู่คำถามในข้อสงสัยเมื่อเรื่องใดสนใจพิเศษหรือต้องการรายละเอียดเพิ่มขึ้นมักศึกษาจากสื่อต่างๆ ประกอบ บางครั้งการอธิบายของครูทำให้ผู้เรียนมีจินตนาการจนต้องไปศึกษาต่อเนื่องด้วยตนเอง เยาวชนบางคนสนใจรำไทย ดนตรีไทย จึงพยายามเรียนรู้โดยฟังครู ดูจากอินเทอร์เน็ต และปฏิบัติจริง แต่ด้วยมีเวลาน้อยเพราะต้องหาเลี้ยงชีพ จึงสนับสนุนบุตรหลานไปร่วมแสดงแทนบนเวที ให้ไปชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากสถานที่จริง ชดเชยสิ่งที่เยาวชนไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ชอบฟังครูเล่าแล้วจินตนาการ บางทีเปิดมือถือดูจากเน็ต ที่สมัครไว้เป็นเดือนดูรำไทยในรายการพิเศษทางโทรทัศน์ ไม่ก็ดูรำไทยที่โรงเรียนลูกๆ ลูกเรียนโรงเรียนเมืองปัตตานี” (สง, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์)

กล่าวได้ว่า วิธีการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมเลือกจากหลายแหล่งหลายวิธี ใช้การฟัง การดู การอ่านจากสื่อต่างๆ หลายประเภท การฟังเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตกมักมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้บ้างก็ฟังเพื่อความเพลิดเพลินหรือฟังเพื่อให้ได้ข้อขบคิดอย่างใดก็ตาม ขึ้นอยู่กับทักษะแต่ละคน มุสลิมที่พูดภาษามลายูเป็นหลัก การฟังการอ่านภาษาไทยอาจมีปัญหาคำแปลหรือตีความหมาย การอ่านอาจทำให้เยาวชนได้รับประโยชน์น้อย เยาวชนมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสายศาสนา มักมีปัญหาการฟังการอ่านภาษาไทยมากกว่าสายสามัญ เยาวชนที่มีทักษะการสื่อสารดีมักเลือกฟังตามที่ตนเองสงสัยและต้องการคำตอบ โดยจะเชื่อในองค์ความรู้ของผู้ตอบเสมอ ดังเช่น สงสัยว่าเหตุใดชาวพุทธจึงมีวันลอยกระทง เมื่อต้องการคำตอบเลือกถามคนในครอบครัวเสียก่อน บางคนถามมารดาเพราะมารดาเคยนับถือศาสนาพุทธ กรณีนี้พบว่า เยาวชนไม่เพียงเชื่อฟังเพราะเป็นผู้ใหญ่และคนใกล้ชิดในครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นเพราะเคยเป็นเจ้าขอวัฒนธรรมนั้นโดยตรงคือวัฒนธรรมไทย การฟังจึงขึ้นกับความเชื่อในองค์ความรู้ของผู้ใหญ่ที่เยาวชน

วางใจด้วย ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบฟังเรื่องลอยกระทงจากแม่ แม่น่าจะรู้ดี แม่เคยเป็นพุทธก่อนเข้าอิสลาม” (ฮาฟิส, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 12, สัมภาษณ์) การฟังยังทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่ง ดังเยาวชนฟังเรื่องราวจากเพื่อนเกิดความสนใจจึงเดินทางไปเรียนรู้ด้วยตนเองหรือร่วมทัศนศึกษาของโรงเรียน เช่น การศึกษาศาลเจ้าจีน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “มีเพื่อนมาบอกให้รู้เรื่องศาลเจ้า บอกกันต่อหน้าให้ลองไปดู ไปถ่ายรูป” (อิลาฮับ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) การฟังที่เยาวชนให้ความสนใจพิเศษขึ้นกับการเล่าเรื่องของครู เรื่องราวทางประวัติศาสตร์บางคราวดูน่าเบื่อ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยที่มุสลิมบางกลุ่มมองไม่เห็นความเกี่ยวข้องกับความเป็นมุสลิม แต่การเดินเรื่องของครูก็ทำให้เยาวชนมุสลิมบางส่วนสนใจติดตามนำมาสู่การแสวงหาความรู้ต่อไป วิธีการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตกมักพึ่งพาครูเป็นหลัก ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แหล่งเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีได้มีมากนัก การจะหาความรู้ความเข้าใจจากสถานที่จริงต้องใช้เวลาเดินทางไกลไปจังหวัดอื่น แต่เมื่อสัมผัสกับสถานที่จริงการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมประสบผลการเรียนรู้ได้มาก เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ชื่นชอบการพาไปทัศนศึกษาสถานศึกษาที่มีครูคอยชี้นำมีผู้บรรยายประกอบ

อภิปรายผล (Discussions)

การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเยาวชนมุสลิม ผู้วิจัยได้จำแนกการอภิปรายผลออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ประเด็นนี้จัดว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมากที่สุด สะท้อนปรากฏการณ์สังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 ลักษณะ ประการแรกการผลิตซ้ำของประเทศไทยที่ต้องการให้ศิลปวัฒนธรรมไทยยังคงดำรงไว้ซึ่งกระแสหลัก เยาวชนซึมซับศิลปวัฒนธรรมไทยจากหนังสือเรียนและผู้สอนของสถานศึกษาที่ถูกกำหนดโดยรัฐ ประการที่สอง เกิดจากสิ่งแวดล้อมของเยาวชนมุสลิมซึ่งมีพื้นที่ต่างวัฒนธรรมให้พบเห็น ชื่นชม และเรียนรู้ได้ง่าย ตัวอย่างเช่น วัดไทย ประเพณีไทยที่แห่ไปตามถนน ประการที่สาม คือความมีเพื่อนเป็นไทยพุทธที่ต้องการสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไทยไว้แลกเปลี่ยนและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี โอกาสเรียนรู้ความเป็นไทยจึงมีมากที่สุด เยาวชนมิได้รังเกียจที่จะเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย แต่เมื่อเรียนรู้แล้วหากนำไปปฏิบัติสิ่งใดขัดศาสนานิกายอิสลามก็จะหลีกเลี่ยงหรือปรับปรุงให้เหมาะสม สิ่งใดที่ไม่ขัดก็จะยึดถือเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังเช่น การใส่ชุดไทยหากเปิดไหล่ไม่เหมาะสม จึงเลือกชุดไทยที่ปกปิดอย่างมิดชิด การสะสมวัตถุโบราณแม้ตกทอดมายาวนาน แต่หากเยาวชนเรียนรู้และเข้าใจหลักศาสนาอิสลามถ่องแท้แล้วพยายามหลีกเลี่ยง สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ Chapakia (2006) ที่เห็นว่า การเรียนรู้ของมุสลิมขึ้นอยู่กับอำนาจของพระเจ้าซึ่งเป็น

ผู้บันดาความงอกงาม ความเจริญ ความหลากหลายเพื่อให้มนุษย์สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ขึ้นกับผู้นั้นเอง และความสามารถปรับตัวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม มีศิลปวัฒนธรรมไทยบางอย่างที่ไม่ผิดหลักศาสนา แต่เห็นว่าไม่เหมาะสมก็ด้วยบริบทของเวลาและสถานที่ ดังเช่น การเรียนรู้กรอบลายไทยที่เป็นช่องทางเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพทำกรอบรูป แต่มีมุสลิมบางคนเห็นว่าสัญลักษณ์ของชาวพุทธล้วนต้องห้ามสภาพนี้สะท้อนถึงการเรียนรู้ศิลปะไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีผู้คิดต่างนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความแตกแยก

ด้านศิลปวัฒนธรรมจีน จัดว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเช่นกัน เป็นเพราะสภาพแวดล้อมของเยาวชน โดยเฉพาะชุมชนตลาดซึ่งมีคนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ มีศาลเจ้างานเทศกาลประเพณีจีน เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มักเกิดจากความสงสัย ด้วยลักษณะกิจกรรมของจีนมักสร้างความตื่นเต้น โลกใหม่ ปาฏิหาริย์ ความสนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนของเยาวชนมุสลิมสะท้อนฐานคิด 2 ประการ คือ 1) ความชื่นชอบสิ่งแปลกมหัศจรรย์ วาดฝันตนเองไปถึงจุดนั้น เช่น การเป็นนักเชิดสิงโต การเป็นจิตรกรมืออาชีพ 2) การร่วมภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนที่จะช่วยเพิ่มความหลากหลายในพื้นที่ เกิดการเรียนรู้จนประเมินได้ว่าสิ่งใด คือแบบแผนของวัฒนธรรมจีน และ 3) ความสังเกตแล้วพยายามทำความเข้าใจ เช่น อะไรรออยู่เบื้องหลังของร่างทรง ทำไมต้องทรมานตนเอง ซึ่งมักนำไปถกเถียงกันในหมู่เพื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Earley and Ang (2003) ที่พบว่า การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมต้องความปรับเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรมนั้นเปิดเผยออกมา ให้ผู้อื่นรู้ว่าอะไรคืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม และเข้าใจว่าวัฒนธรรมมีกระบวนการเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด ทำไมต้องปฏิบัติ

ด้านศิลปวัฒนธรรมตะวันตก แม้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชาวตะวันตกปรากฏอยู่น้อย แต่ด้วยอิทธิพลของสื่อและกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีบทบาทสูงในสังคมไทย จึงซึมซับเข้าสู่เยาวชนมุสลิมโดยง่าย อย่างไรก็ตาม เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่สำนึกดี ด้วยการอบรมบ่มเพาะผ่านโรงเรียนสอนศาสนา ดังนั้น จึงเลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่งที่ไม่ผิดหลักศาสนาอิสลาม โดยภาพรวมเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีเมื่อต้องปะทะกับโลกภายนอก ดังกรณีการวาดภาพ เนื้อหาภาพจะเน้นพืชพันธุ์สัตว์ทศวรรษชาติ หุ่นนิ่งมากกว่าจำลองสิ่งมีชีวิต เพราะหมิ่นเหม่หลักศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับแนวคิดของ Harnish (2011, p. 87) ผู้ศึกษาศิลปวัฒนธรรมมุสลิมในอินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า ศิลปะประเพณีดั้งเดิมของสังคมมุสลิมในอินโดนีเซียสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กรอบศาสนาอิสลามโดยไม่สูญสลายส่วนใดที่ขัดแย้งกับหลักศาสนาจะเกิดการปรับเปลี่ยนประเพณีให้สอดคล้องกัน ผลศึกษาสะท้อนพฤติกรรมการเรียนรู้ของ

มุสลิมอินโดนีเซียกับเยาวชนมุสลิมภาคใต้ของประเทศไทยที่คล้ายกัน กล่าวคือ มีได้ซึ่งซึ่งหรือปฏิเสธวัฒนธรรมอื่นสิ้นเชิง แต่ปรับเปลี่ยนหรือเรียนรู้แล้วปฏิบัติเฉพาะที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมหากขัดขัดแย้งจะขัดแย้งด้วยสิ่งไม่ขัดแย้ง ผลศึกษาสอดคล้องกับผลวิจัยของ Chaiyarab (1991, pp. 153-155) และ Tepsing (2012, p. 88) ที่พบว่า การเรียนรู้ศิลปะของนักเรียนนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คำนึงถึงความเหมาะสมของหลักศาสนา ภายใต้การชี้นำของผู้นำศาสนา หลายกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมุสลิม เช่น การปั้นรูปคนเหมือน แต่ครูผู้สอนก็จะปรับให้ทำอย่างอื่นแทน เช่น ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ หรือรูปทรงเรขาคณิตต่างๆ ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมักเน้นซึ่งความทันสมัยแบบโลกวิสัย (Secularization) ซึ่งอาจขัดแย้งกับแนวทางอิสลาม เยาวชนที่ผิวดำจารีตอิสลามมีอยู่น้อย ยังมีเยาวชนมุสลิมจำนวนมากหลีกเลี่ยงและสนใจเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมมลายูมุสลิมภายใต้คำแนะนำของครอบครัว ผู้นำศาสนา การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกหรืออื่นใด โรงเรียนต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองเสมอว่าไม่สร้างสิ่งบิดเบือนต่อจารีตอิสลาม

การเรียนรู้ผ่านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าไทย จีน และตะวันตก แสดงเหตุผล 2 ลักษณะ คือ 1) ความสนใจเพิ่มพูนความรู้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน สร้างรายได้เสริมทักษะหรือความบันเทิง 2) ความต้องการนำมาเทียบเคียงหาความเหมือนความต่างและคุณค่าร่วมกัน ศิลปวัฒนธรรมของชาวมุสลิมและพุทธหลายอย่างคล้ายกันแต่ต่างที่มา การเปิดโอกาสเยาวชนพบปะคนต่างวัฒนธรรมจะเสริมสร้างความเข้าใจภูมิหลังแห่งความแตกต่างจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tomalin and Stemleski (2006, p. 24) ที่เห็นว่าการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ดีคือการมีกิจกรรมร่วมกันแลกเปลี่ยนแบ่งปัน อภิปรายสิ่งที่ค้นพบและตีความข้อมูลนั้นภายใต้บริบทของวัฒนธรรมที่ศึกษาแล้วเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของตนเอง คนที่ชอบเปรียบเทียบบางคนก็ด้วยบิดาหรือมารดานับถือศาสนาพุทธมาก่อน หนุนให้บุตรหลานซึมซับวัฒนธรรมไทยได้มากกว่าผู้ปกครองอื่นๆ ผลศึกษาแสดงถึงการเรียนรู้ที่ถึงจุดประมวลความรู้แล้วเห็นคุณค่า เป็นการหาความเหมือนความต่างที่ไม่ใช้ทัศนคติแบบชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) แต่เคารพสิทธิการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นที่แตกต่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ Sirisakdamkoeng (2006, p. 29) ที่เห็นว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมต่างมีเป้าหมายในการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม สร้างการยอมรับและเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง รักษาและสร้างความภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนและผู้อื่น ทั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่นักเรียนนักศึกษาควรเรียนรู้ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ความเป็นมาที่เป็นบ่อเกิดของความแตกต่าง

ด้านวิธีการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างจากผลการศึกษการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมมีหลายวิธีผลศึกษาที่พบว่า ใช้วิธีอ่านฟังและดูจากโทรทัศน์มีถือมากที่สุดสะท้อนถึงสื่อสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นเพราะซื้อหาได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว มีฟังก์ชันหลากหลาย นับวันจะทดแทนการเรียนรู้แบบเดิม คือ การอ่านสิ่งพิมพ์ ฟังผู้รู้ หรือดูของจริง การเรียนรู้จากสื่อดิจิทัลมักให้ความรู้หลายชุด สามารถค้นภาพและเนื้อหาที่แตกต่างหลากหลาย ช่วยให้เห็นภาพเสมือนจริงหรือมูมภาพ 360 องศาจึงเป็นเครื่องมือเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ทรงพลัง การเลือกชมวัฒนธรรมต่างๆ แบบรวดเร็วฉับพลันนำมาซึ่งการเปรียบเทียบจนทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติยิ่งเมื่อได้เรียนรู้ด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น ดูของจริงควบคู่กันด้วยก็ยิ่งเพิ่มความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Praphrutthachon (2017) ที่พบว่า รูปแบบการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนมุสลิมจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความต่างวัฒนธรรมเมื่อได้อาศัยอยู่กับครอบครัวชาวพุทธในจังหวัดอุดรธานีแสดงถึงความสามารถในการปรับตัว ผลยังชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ศาสนา และภาษามีได้เป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของการอยู่ร่วมกัน ทั้งยังนำหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาใช้ได้อย่างลงตัวและงดงาม สะท้อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างพี่น้องชาวไทยทั้งชาวพุทธและมุสลิม เพื่อยืนยันว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศไทยคือดินแดนสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การศึกษานี้ชี้วิธีการเรียนรู้จากสถานที่จริงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ได้มาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jansson, Johanson, and Ramström (2007) ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรม เริ่มแรกเกิดจากการหาประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การสืบหาความรู้ ทดลองกับวัฒนธรรมใหม่ๆ เช่น การเดินทางเที่ยวชม สัมผัส สังเกต ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบเจอในวัฒนธรรมตนเอง เมื่อรู้สึกว่ามีบางสิ่งไม่เหมือนกันแล้วจะเกิดการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Kaeophimon, Sisuk, and Nayai (2018, p. 71) ที่พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบทัศนศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้นำศาสนาอิสลามช่วยให้เข้าใจ รู้จัก และเข้าใจเพื่อนศาสนิกอื่น รู้จักสังคมที่หลากหลาย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การทัศนศึกษามีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า การได้รับประสบการณ์ตรงจากการเห็น การฟังในสถานที่จริงจะเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้มาก แม้วิจัยนี้เน้นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้นำศาสนา แต่ก็เชื่อได้ว่าหากพุ่มพักตั้งแต่เด็กและเยาวชนก็จะยิ่งเพิ่มทักษะข้ามวัฒนธรรมเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

ผลศึกษาสรุปได้ว่า การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นเพราะมีสื่อต่างๆ ที่ใช้ได้ง่าย สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่การหาประสบการณ์จริง จึงทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีโดยรวมต่อคนต่างวัฒนธรรม สื่อกับการสัมผัสสถานที่จริงต่างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็มีการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัจจัยแทรกซ้อนทั้งภายในและภายนอกซึ่งแตกต่างจากภูมิภาคอื่น กล่าวคือ เป็นพื้นที่อยู่ท่ามกลางความคับข้องหมองใจอันเกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบ ความเข้าใจความหมายของพหุวัฒนธรรมแตกต่างจากที่รัฐต้องการหรือภูมิภาคอื่นๆ การเรียนรู้ความหลากหลายวัฒนธรรมจึงเป็นความท้าทาย กระนั้นก็มีการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไม่ใช่พฤติกรรมใหม่ในปัจจุบันแต่เกิดขึ้นมาแต่อดีต อันเกิดจากการผสมผสานการปรับตัวร่วมกันของคนในท้องถิ่นโดยธรรมชาติจนอาศัยร่วมกันได้ยาวนาน การสร้างวาทกรรมพหุวัฒนธรรมของรัฐดูเหมือนตอกย้ำการดำรงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มไว้ให้เหนียวแน่นจนเป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม สะท้อนมโนทัศน์ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ไม่ยึดโยงกับวาทกรรมพหุวัฒนธรรมของรัฐที่เชื่อว่าจะทำให้เกิดความปรองดอง แต่ยึดโยงกับค่านิยมท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม สิ่งใดควรหรือไม่ควรตามอานัติของพระเจ้า แม้ต่างวัฒนธรรมแต่ถ้าไม่เกินขอบเขตศาสนาอิสลาม เยาวชนมุสลิมยอมรับและส่งเสริมกิจกรรมของวัฒนธรรมนั้นอย่างเต็มใจในอันที่จะเสริมทักษะชีวิต อาชีพ และสังคม

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

1. จากผลการศึกษาที่พบว่าเยาวชนประสบผลการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้มาก เมื่อเดินทางไปศึกษาจากสถานที่จริง โรงเรียนหรือรัฐภาคส่วนต่างๆ จึงควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นและมีอย่างต่อเนื่อง

2. การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไม่เพียงเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ แต่ยังสร้างความตระหนักรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ฉะนั้นหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยจึงไม่ควรละเลยต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนมุสลิม ขณะเดียวกันไม่ละเลยให้เยาวชนชาวพุทธมีสำนึกร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ความภูมิใจและรับผิดชอบมรดกศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

3. ศิลปวัฒนธรรมที่นอกเหนือวัฒนธรรมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ตรงได้มาก ถ้าได้มีการปรับทัศนคติของเยาวชนบางกลุ่มในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนมุสลิมที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ปริมาณเท่าใด ระดับใดที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- Badrul, I. (2009, June 13) *Multiculturalism in art education: A malaysia perspective*. Retrieved from http://www.unesco.org/culture/en/file/29700/11376859351isa_
- Banyen, U. (2017, September 30) *Kānchai theknōlōyī dīchithan (Digital Technology) phūa lōt khwām lūamon thāngkān suksā khōng yaowachon nai sām chāngwat chāidān phāk tai* [Using digital technology to reduce disparities in education of youth in the three southern border provinces] Retrieved from <http://www.awc.ac.th/awcdata/research/15.pdf>
- Blum, L (1998). *Antiracism, multiculturalism, and interracial community: Three educational values for a multicultural society*. In *Applied ethnics : A multicultural approach* (pp. 14-30) (2nd ed.) New York: Prentice Hall.
- Chaiyarab, P. (1991). *Khwām mai sōtkhlōng rawāng kitčhakam kām rān kānsōn nai rōngriān prathom suksā kap phruttikam thāng watthanatham khōng nakriān thī naphū sātsanā 'Itsālām nai sām chāngwat chāidān phāk tai* [A study of the level of irrelevancies between instructional activities in elementary schools and cultural behavior of students with islamic belief in the three southern border provinces] (Master's thesis), Chulalongkorn University, Bangkok.
- Chapakiya, I. (2006, March 25) *Kānchatkān suksā radap 'udomsuksā tām thātsana 'Itsālām* [Higher education management from the Islamic perspectives]. Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/26165>
- Earley, P., & Ang, S. (2003, January 23) *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/40421838_
- Harnish, D. (2011). Tension between adat (custom) and agama (religion) in the music of Lombok. In Hardish, D. & Rasmussen, A. (Ed.), *Divine inspirations: Music and Islam in Indonesia* (pp. 80-108). London: Oxford University Press.
- Jansson, H., Johanson, M., & Ramström, J. (2007, October 15) *Institutions and business networks: A comparative analysis of the Chinese, Russian, and West European markets*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/222538286_Institutions_and_business_
- Kaeophimon, P., Sisuk, W., & Nayai, U. (2018). Lessons learned of religious leaders for the development of southern societies: A field trip study in multicultural societies. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(1), 71-82.
- Langputeh, S. (2009, May 3). *Suk phāwa thāng panyāsa rāng suk khon tai sangkhom phahu watthanatham: phalang thāng sangkhom sū kānphatthānā suk phāwa khōng khon tai* [Intellectual well-being creates happiness of Southern people, Multicultural Society: Social synergy to the well-being development of southern people]. Retrieved from <https://www.happynetwork.org/upload/forum/doc49b49dbe44>
- Praphrutchop, P. (2017, July 22). *Kānchai chīwit khōng yaowachon nai sangkhom phahu watthanatham kōrānī suksā : phonkān chat kitčhakam kām lāekplān rānrū phūa phatthānā thaksa chīwit dektāng watthanatham nai phūnthī phāk tawan'ōk chāng nūa* [Life of youth in multiculture society: Results of learning exchange activities to develop children skills for different cultures in the northeastern region]. Retrieve from https://www.skthai.org/private_folder/download/IDIL_
- Sathamaline, S. (2014, May 15). *Kānsāng santiphāp lāe santiwīthī nai wīthī 'Itsālām* [Peace Building and Peaceful way in the Islamic Way]. Retrieved from <https://deepsouthwatch.org/node/5702>
- Sirisakdamkoeng, P. (2006). *Nāokhit phahu watthanatham* [Multicultural concept]. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Tantrawanich, K. (2017, May 25). *Nayōbāi dān khwāmmankhong phūa kām khumkan yaowachon chāk krabūankān thī tōsū dūai wīthī chāi khwāmrunrāng* [Stability policies to guard youth from combative processes with violence means]. Retrieved from http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2559-2560/PDF/wpa_
- Tepsing, P. (2012). Process of arts learning in social and cultural context of Southern Thai Border: Case study of public educational institutions. *Institute of Culture and Arts Journal*, 14(1), 85-94.
- Tomalin, B., & Stempleski, S. (2006). *Cultural awareness*. Bangkok: Window on Education.
- Upper Secondary Education Bureau. (2016, October 12). *nāo kānchatkān rānrū nai satawat thī yīsīp'et* [Guideline to learning management in the 21st Century]. Retrieved from https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_
- Yongyuan, B., & Padungphong, C. (2009). Kānchai kitčhakam sinlapa phūa songsōm kānyōmrāp khwāmīākāi thāng watthanatham nai sangkhom phahu watthanatham [Using art activities to encourage the acceptance of cultural diversity in a multicultural society]. In Nirān, S (Ed.), *Long Lāe research in PSU* (p. 154). Songkla: Prince of Songkla University.